

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

DİYARBAKIR

SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ

AĞUSTOS 1997

ANKARA

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

DIYARBAKIR

SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ

T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI DOKÜMANTASYON BİRİMİ	
YER NO	16-B
DEMİRBAŞ NO	4935

AĞUSTOS 1997
ANKARA

İÇİNDEKİLER

1. Ülke ve Bölge'deki Yeri	7
2. Fiziki Yapı - Çevresel Kaynaklar	8
2.1. Su ve Toprak Kaynakları Potansiyeli	8
2.2. Hidroelektrik Enerji Potansiyeli	11
2.3. İçme ve Kullanma Suyu	12
2.4. Taşkın Kurutma ve Islah Tesisleri	13
3. Demografik Yapı	13
4. Göç Hareketleri	16
5. Yerleşim Analizi	16
6. İktisadi Faal Nüfus	19
7. Üretim Faaliyet Kollarına Göre Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	22
8. Fiziksel Altyapı	23
8.1. Ulaşım Sistemleri	23
8.2. Kentsel Altyapı Durumu	24
8.3. Kırsal Altyapı Durumu	24
8.4. Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Siteleri	26
8.5. Diyarbakır Toplu Konut Alanı Çalışmaları	26
9. Sağlık Hizmetleri	26
10. Eğitim Altyapısı ve Eğitim Düzeyi	28
11. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	28
12. Güneydoğu Anadolu Projesi ve Diyarbakır	28
12.1. Karakaya Projesi	28
12.2. Kralkızı-Dicle Projesi	29
13. 1997 Yılı Yatırımları	30
14. GAP İdaresi Faaliyetleri	31

Diyarbakır

GAP İDARESİ FAALİYETLERİ

Diyarbakır

BİNGÖL

MUŞ

ELAĞIĞ

MALATYA

ADİYAMAN

ŞANLIURFA

MARDİN

BATMAN

LEJAND

- İçletmede
- İnşa Halinde
- Planlama ve Kesin Proje
- İstikafat ve Master Plan
- Yerleşim Yeri
- Nehir
- Göl
- Baraj

DSİ PROJELERİ

DIYARBAKIR

1. ÜLKE VE BÖLGE'DEKİ YERİ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Diyarbakır, 15 355 km² olan yüzölçümü ile GAP alanı içinde % 20'lik bir yer işgal etmektedir.

Diyarbakır İli güneyinde Mardin, doğusunda Batman, batısında Şanlıurfa ve Adıyaman, kuzeyinde Elazığ, Bingöl ve Muş illerimizle çevrilidir. Diyarbakır Yaylası adı verilen ve yükseltisi 500-800 m olan çanak biçimi havzayı kuzeyden Güneydoğu

Torosları yayr kuşatmıştır. Güneybatısında ise 1 938 m yükseklikte Karacadağ ve güneyinde Mardin Esiği yükselmektedir. Havzanın eksenini geniş Dicle Vadisi oluşturmaktadır.

Diyarbakır İli'nde Siverek, Çınar, Ergani, Merkez, Silvan ilçe merkezleri % 6-12 eğimli alanlarda, Bismil % 6 eğimin altında düzlük bir alanda yer almaktadır, buna karşın Çermik, Çüngüş, Dicle, Lice, Hani, Kulp, Hazro ilçeleri dağlık alanlarda olup eğimleri % 12'nin üzerindedir.

2. FİZİKİ YAPI ÇEVRESEL KAYNAKLAR

DSİ X. Bölge yayınlarında yer alan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM) etüt sonuçlarına göre Diyarbakır İli'nin tarıma elverişli toprakları toplam yüzölçümünün % 45'ini, ça-

yır ve mera alanları % 25'ini, orman ve fundalık arazi de % 25'ini kaplamaktadır. GAP Bölgesi'nde tarıma elverişli arazi Bölge topraklarının % 45'ini, çayır ve mera alanları % 31'ini, fundalık-orman arazisi ise % 20'sini oluşturmaktadır. Türkiye genelinde bu oranlar sırasıyla % 37, % 28 ve % 30'dur.

2.1. Su ve Toprak Kaynakları Potansiyeli

Genel Bilgiler

Yüzölçümü	: 15.355 km ²
Rakım	: 625 m
Yıllık Ortalama Yağış	: 809 mm
Ortalama Akış Verimi	: 13.85 l/s/km ²
Ortalama Akış/Yağış Oranı	: 0.54

2.1.1. Su Kaynakları Potansiyeli

Yerüstü Suyu Toplamı	:	6 720 hm ³
• Dicle Havzası'ndan	:	6 520 hm ³
• Fırat Havzası'ndan	:	200 hm ³
Yeraltı Suyu	:	190 hm ³
Toplam Su Potansiyeli	:	6 910 hm ³
Dicle Nehri Akışı	:	7 128 hm ³
Sinek Çayı Akışı (Fırat)	:	200 hm ³
Toplam Su Akışı	:	7 328 hm ³
Baraj Rezervuar Yüzeyleri	:	7 924 ha
• Devegeçidi Barajı	:	3 214 ha
• Karakaya Barajı	:	1 868 ha (29 800 ha)
• Atatürk Barajı	:	2 452 ha (81 700 ha)
• Göksu Barajı	:	390 ha
• Kralkızı Barajı	:	—
• Dicle Barajı	:	—
• Batman Barajı	:	—
• Dilaver Barajı	:	—
• Silvan Barajı	:	—
• Dibni Barajı	:	—
• Kayser Barajı	:	—
• Kate Barajı	:	—
• Kıbrıs Barajı	:	—
Gölet Rezervuar Yüzeleri	:	1 266 ha
• Gözegöl Göleti	:	648 ha
• Ortaviran Göleti	:	281 ha
• Halılan Göleti	:	172 ha
• Beşpınar Göleti	:	108 ha
• Künreş Göleti	:	46 ha
• Kabaklı Göleti	:	6 ha
• Kurtkayası Göleti	:	5 ha
Akarsu Yüzeyleri	:	5 301 ha
• Dicle Nehri	:	901 ha
• Maden Çayı	:	128 ha
• Dibni Çayı	:	398 ha

• Devegeçidi Çayı	:	208 ha
• Ambar Çayı	:	192 ha
• Kuru Çayı	:	80 ha
• Pamuk Çayı	:	224 ha
• Başnik Çayı	:	433 ha
• Sinan Çayı	:	130 ha
• Göksu Çayı	:	84 ha
• Pamukluk Çayı	:	275 ha
• Sinek Çayı	:	175 ha
• Batman Çayı ve Kolları	:	1 960 ha
• Seyhan Çayı	:	34 ha
• Savur Çayı	:	70 ha

2.1.2. Toprak Kaynakları Potansiyeli ve Kullanım Şekli

KHGM Etüt Sonuçları

• Tarıma Elverişli Arazi	:	683 437 ha (% 45)
• Çayır+Mera	:	381 642 ha (% 25)
• Orman-Fundalık	:	384 662 ha (% 25)

Sulanabilir Arazi 680 964 ha

DSİ Etüt Sonuçları

• Etüd Edilen Arazi	:	740 772 ha
• Sulamaya Elverişli Arazi	:	683 616 ha (% 100)
• Ekon. Olarak Sulanabilir	:	447 117 ha (% 66)

DSİ Sulamaları

Ön İnceleme (Etüde) ve Master Planı Tamamlanan	:	275 660 ha (% 60.8)
• Çermikkale Projesi	:	13 147 ha
• Silvan Kıbrıs Barajı	:	2 851 ha
• Ergani Barajı	:	1 212 ha
• Ambar Barajı Sulaması	:	17 094 ha
• Batman Silvan Projesi	:	237 055 ha
• Küçük Su Pr. (3 adet gölet)	:	4 301 ha

Planlaması Tamamlanan 3 575 ha (% 0.8)

• Çınar Dilaver Projesi	:	3 575 ha
-------------------------	---	----------

Kesin Projesi Tamamlanan	:	55 998 ha	(% 12.4)
• Kralkızı-Dicle Pompaj Sul.	:	21 486 ha	
• Kralkızı-Dicle Cazibe Sul. (Göksu hariç)	:	34 512 ha	
İnşa Halinde Olan	:	92 754 ha	(% 20.4)
• Batman Baraj Sağ Sahil Sul.	:	18 593 ha	
• Kralkızı-Dicle Pompaj Sul.	:	54 394 ha	
• Kralkızı-Dicle Cazibe Sul.	:	19 767 ha	
İşletmede Olan Projeler	:	25 434 ha (brüt)	(% 5.6)
• Devegeçidi Baraj Sul.	:	10 600 ha (brüt)	7 500 ha (net)
• Batman-Silvan Sağ Sahil Sul.	:	8 790 ha (brüt)	7 500 ha (net)
• Çınar-Göksu Projesi	:	4 234 ha (brüt)	
İşletmede Olan Küçük Su İşleri	:	1 810 ha (brüt)	1 417 ha (net)
İl Toplamı	:	453 421 ha	(% 100)

Diğer Sulamalar

• Kooperatif Sulamaları (YAS)	:	100 ha (brüt)	95 ha (net)
• KHGM Sulamaları (YAS)	:	4 369 ha (brüt)	4 150 ha (net)
• Halk Sulamaları	:	435 ha (brüt)	430 ha (net)
Diğer Sulamalar Toplamı	:	4 904 ha (brüt)	
İl Genel Sulamalar Toplamı	:	458 325 ha	(% 100)

2.2. Hidroelektrik Enerji Potansiyeli

Etüt Prog. Yer alan veya İleriki

Yıllarda Ele Alınacak Olan	:	90 MW (% 4),	341 GWh/yıl (% 4)
• Silvan Projesi-Kayser Barajı	:	90 MW	341 GWh/yıl
Planlama ve Kesin Pr. Tamamlanan	:	231 MW (% 10),	430 GWh/yıl (% 10)
• Silvan Prj.-Silvan Brj.	:	150 MW	165 GWh/yıl
• Dibni Prj.-Dibni Brj.	:	81 MW	265 GWh/yıl
İnşa Halinde Olan	:	303 MW (% 12),	686 GWh/yıl (% 7)
• Kralkızı-Dicle Projesi	:	204 MW	446 GWh/yıl
• Batman Projesi	:	99 MW	242 GWh/yıl

İşletmede Olan	: 1 800 MW (% 74),	7 354 GWh/yıl (% 79)
• Karakaya Projesi	: 1 800 MW	7 354 GWh/yıl
II Hidroelektrik Enrj.Top.	: 2 424 MW	8 811 GWh/yıl (% 100)

2.3. İçme ve Kullanma Suyu

Ön İncelemesi Tamamlanan	:	—
Planlama ve Kesin Pr. Tamamlanan	:	
Diyarbakır Kenti İçmesuyu Pr.	:	142.30 hm ³ /yıl
1995 Yatırım Programında Olan	:	7.80 hm ³ /yıl
Onarılacak Olan Tesisler	:	4.70 hm ³ /yıl
İşletmede Olan (Belediye)	:	7.80 hm ³ /yıl
Acil İçmesuyu Projesi (DSİ)	:	20.40 hm ³ /yıl
Mevcut Diğer Pr. (Kent+Özel Kuyu)	:	12.50 hm ³ /yıl
İşletmeden Çıkarılacak Kaynaklar (Meskun mahallerde kalan ve özelliğini kaybeden kuyular)	:	7.80 hm ³ /yıl
II Toplamı	:	203.30 hm ³ /yıl

2.4. Taşkın, Kurutma ve Islah Tesisleri

Planlama ve Kesin Pr. Tamamlanan : 23 adet, 338 ha, 18 meskun mahal,

İnşa Halinde Olan : —

İşletmede Olan : —

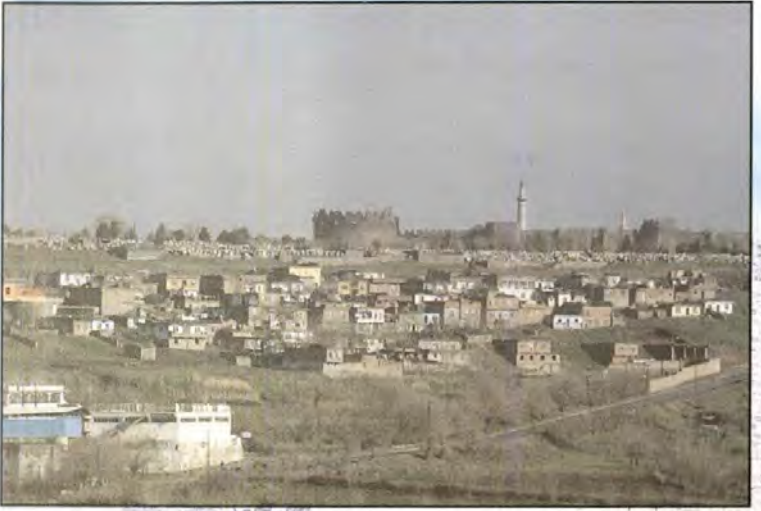
İl Toplamı : 23 adet, 338 ha, 18 meskun mahal.

3. DEMOGRAFİK YAPI

Diyarbakır İli'nin 1985 yılında 934 505 olan toplam nüfusu 1985-1990 yılları arasında yıllık ortalama % 3.2'lik bir artışla 1 049 996'ya çıkmıştır. Diyarbakır'ın bu dönemde yıllık nüfus artış oranı, yıllık % 2.2 olan Türkiye ortalamasının oldukça üstünde, % 3.6 olan GAP Bölgesi ortalamasının ise altında kalmaktadır.

İlçe Adı	Nüfusu (1990)	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yogunluğu
Merkez İlçe	468 830	381 144	87 686	2 300	201
Bismil	99 662	39 834	59 828	1 748	57
Çermik	49 107	16 531	32 576	1 032	48
Çınar	50 445	10 080	40 365	1 952	26
Çüngüş	17 067	3 935	13 132	489	35
Dicle	35 980	5 414	30 566	711	51
Eğil	21 148	4 803	16 345	451	47
Ergani	78 603	37 365	41 238	1 489	53
Hani	27 252	10 266	16 986	415	66
Hazro	23 971	8 048	15 923	419	57
Kocaköy	15 408	4 244	11 164	302	51
Kulp	50 482	7 472	43 010	1 601	32
Lice	47 088	11 639	35 449	1 037	45
Silvan	109 953	59 865	50 088	1 379	80
İl Toplamı	1 094 996	600 640	494 356	15 355	71
GAP	5 158 013	2 870 251	2 287 762	75 358	68
Türkiye	56 473 035	33 326 351	23 146 684	774 815	73

Kaynak : DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş

Diyarbakır İli, Merkez ilçe ile birlikte 14 ilçe, 743 köyden oluşmaktadır.

Bölge'nin diğer illerinde olduğu gibi, Diyarbakır'da da hızlı bir kentleşme yaşanmaktadır. 1990 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, Diyarbakır İli'ndeki toplam nüfusun 600 640'ı il ve ilçe merkezlerinde, 494 356'sı bucağ ve köylerde yaşamaktadır. Buna göre, 1985 yılında nüfusun 51.5'i kentlerde yaşarken, bu oran 1990 yılında % 54.8'e yükselmiştir. Diğer bir deyişle Diyarbakır'da kentleşme oranı % 54.8'dir. Bu oran Bölge için % 55.6, ülke için % 59'dur.

Gerek Bölge'de, gerekse Diyarbakır'da kentleşme oranının artışı yönünde bir eğilim vardır. 1985-1990

yılları arasında Diyarbakır'da kentsel nüfus yıllık ortalama % 4.8'lik bir oranla artmıştır. Kırsal nüfusun aynı dönemdeki yıllık artış hızı ise % 1.3'te kalmaktadır. Bölge içi bu oranlar sırasıyla % 5.8 ve % 1.2'dir. Aynı dönemde ülke kentsel nüfus artış hızı % 4.3 olmuştur. Gerek Bölge genelinde, gerekse Diyarbakır'da kentsel nüfus artış hızı ülke ortalamasının üzerinde gerçekleşmektedir. Bu durum Bölge'de yaşanan kırdan-kente göçün hızına bağlı bulunmaktadır.

Nüfus yoğunluğuna bakıldığında, Bölge'de km² başına 68 kişi düşerken, Diyarbakır'da 71 kişi düşmektedir.

Diyarbakır'da yaşayan nüfusun % 85.7'si bu il doğumludur. Başka ilde doğanların oranı % 13.2, yurtdışında doğanların oranı ise % 1'dir.

Diyarbakır'da hanehalkı büyüklüğü oldukça yüksektir. Toplam hane veya aile sayısı 153 429 olup, ortalama hanehalkı büyüklüğü 7.13 kişidir. Hanehalkı sayısı Bölge'de 758 745, Türkiye genelinde ise 11 188 636'dır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü Bölge için 6.79, Türkiye için 5 kişidir. Hanehalkı büyüklüğü temel olarak doğurganlık oranının yüksekliğinden kaynaklanmaktadır. Bölge'de evlenmiş kadın başına 4.82 canlı doğan çocuk düşerken, bu sayı Diyarbakır'da 5.02, Türkiye genelinde ise

3.70'tir. Evlenmiş kadın başına ortalama yaşayan çocuk sayısı Bölge'de 4.21 iken Diyarbakır'da 4.33'tür.

Diyarbakır'da ortalama doğurganlık hızı 4.74, bebek ölüm hızı % 0.75, çocuk ölüm hızı % 0.20'dir. Aynı oranlar Bölge genelinde sırasıyla 4.37, % 0.66 ve % 0.16'dir.

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde 0-14 yaş grubu toplam il nüfusunun 47.8'ini, 15-64 yaş arası % 49.7'sini, 65 yaş ve yukarısı ise % 2.5'ini oluşturmaktadır. Bu dağılım GAP Bölgesi için sırasıyla % 47.2, % 50.1 ve % 2.7 iken Türkiye genelinde % 35, % 61 ve % 4'tür.

4. GÖÇ HAREKETLERİ

İlç göç oranları 1975-1980 dönemi ile 1980-1985 dönemi karşılaştırıldığında ülke düzeyinde binde 70'ten binde 65'e düştüğü halde Bölge'de binde 41'den binde 44'e yükselmiştir. Diyarbakır'da ise binde 51'den binde 52'ye yükselmiştir.

Aynı dönemler itibariyle dış göç oranı Diyarbakır'da binde 75'ten binde 68'e düşmüş ve Bölge illeri içinde Siirt, Adıyaman ve Mardin'den sonra yer almıştır.

Kentleşme oranındaki yükseliş gözönünde bulundurulduğunda, göçün sadece il dışına doğru olmadığı, aynı zamanda Diyarbakır'ın kırsal alanlarından kentsel alanlarına doğru da yoğun bir göçün yaşandığı görülmektedir.

GAP İdaresi'nce 1994 yılında yaptırılan GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması sonuçlarına göre, GAP içindeki kentlerde göç il ve ilçe merkezleri arasında aşağı yukarı eşit olarak dağılmıştır. İlçe ortalaması % 41.6 ile % 47.8, il ortalaması ise % 37.2 ile % 42 arasında değişmektedir. En çok göç edildiği söylenen merkezlerin başında Gaziantep gelmektedir. Bu ili sırasıyla Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin izlemektedir. GAP dışı merkezlerle bir-

likte bakıldığında, Adana-Mersin yöresine göç veren GAP illeri Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır'dır.

Göç nedenleri incelendiğinde, Diyarbakırlıların % 80.4'ünün ekonomik nedenlerle göç ettiği söylenebilir. Geçim sıkıntısı, topraksızlık, işsizlik gibi nedenleri ayrı ayrı söyleyenlerin yanısıra bu nedenlerden birkaçını aynı anda söyleyenler de bu orana dahil edilmiştir. Okumak, evlilik ve daha iyi bir yaşam kurmak vb. sosyal nedenlerle göç eden Diyarbakırlılar ise % 4.9 oranındadır. Çap güvenliği, ağa baskısı gibi siyasi nedenlerle göç ettiğini söyleyen Diyarbakırlıya rastlanamazken, kan davası, aile bireylerinin daha önce göç etmiş olması gibi kültürel ve ailevi nedenleri gösterenlerin oranı % 10.8'dir.

Kalıcı göçün yanında, çalışma amacıyla mevsimlik göç de yoğun olarak yaşanmaktadır. Diyarbakır'daki 746 köyün 272'sinden (% 36) dışarıya mevsimlik göç yaşanmaktadır. Buna karşın 186 köy de (% 259) dışarıdan mevsimlik göç almaktadır.

5. YERLEŞİM ANALİZİ

Diyarbakır'ın il merkezi dışındaki yerleşimleri ekonomik açıdan gelişmiş bir yapı sergilememektedir. 1985 Nüfus Sayımı'na göre (20 000+) nüfus içeren yedek sayı-

sı 3 (Silvan, Ergani, Bismil), (1 001-20 000) arası nüfus içeren yerleşim sayısı 2 (Çermik, Lice), (5 001-10 000) nüfus aralığındaki yerleşim sayısı 5 (Çınar, Dicle, Hani, Hazro, Kulp) ve son olarak da (1-5 000) nüfus büyüklüğündeki yerleşim sayısı ise 3'tür (Çüngüş, Eğil, Koçaköy). 1990'da (10 001-20 000) aralığındaki yerleşim sayısı da, 2 yerleşimin bir üst dilime çıkmasıyla 3'e düşmüştür. En üst ve en alt nüfus gruplarındaki yerleşim sayılarında bir değişiklik olmamıştır.

Yerleşimler arasında en gelişmiş olanı Ergani'dir. Ergani, özellikle imalat, ticaret, hizmet ve ulaştırma sektörle-

rinde gelişmiştir. Ergani imalat sanayiinde istihdam edilen nüfusun oranı Diyarbakır Merkez-Liçe'den daha yüksektir. Gelişmiş diğer bir ilçe merkezi de Bismil'dir. Bismil özellikle ticaret sektöründe ve imalat sanayiinde diğer yerleşimlere göreceli olarak yüksek paylar almaktadır.

Silvan yerleşimler arası en yüksek nüfusu içerirken değişik ekonomik özellikler de yansıtmaktadır. Tarım sektörünün son derece ağırlıklı olduğu bir kenttir. Ticaret ve imalat sanayi pek gelişmemiş olan Silvan'da Esnaf ve Sanatkarlar Derneği henüz oluşturulmamıştır. 1990 nüfusu 59 865 olan Silvan yerleşiminde Es-

naf ve Sanatkarlar Ajanlığı yer almaktadır.

Görece gelişmiş diğer bir yerleşim ise Çermik'tir. Çermik özellikle ticaret sektöründe ve küçük imalatta diğer yerleşimlere, özellikle kendinden 2 kat daha yüksek nüfusa sahip olan Bismil'e oranla daha gelişmiştir. İstihdamın sektörel dağılımında hizmet sektörünün içerdiği pay da diğer sektörlerle dengeli bir uyum içindedir.

Bismil yerleşimi daha büyük nüfus içermesine karşın, ticaret sektöründe Çermik'ten daha geril durumdadır. Bu bulgu, Esnaf ve Sanatkarlar Derneği'nin 1990 yılı verileri ile doğrulanmıştır.

Nüfus büyüklükleri birbirine yakın olan Çınar ve Hani yerleşimlerindeki nüfusun sektörel dağılımı karşılaştırıldığında, her iki yerleşimde de çalışanların toplam nüfus içindeki paylarının % 16-17 dolaylarında olduğunu görmekteyiz. Aynı şekilde, yerleşimlerdeki, ziraat sektörünün payı da % 31 dolaylarında seyretmektedir. Ancak Hani, imalat sektöründe % 8.92'lik bir pay ile Diyarbakır İli'nde, oransal bazda merkez ilçe yerleşiminden sonra gelen en yüksek oranda nüfusu istihdam etmektedir. Aynı şekilde, yerleşimdeki istihdam yapısı, hizmetler ve ticaret sektöründe diğer sektörlerle de ilişkili olarak son derece dengeli bir dağılım göstermektedir.

Sektörler	Ergani	Çermik	Bismil
- Ticaret	598	162	109
- Kişisel Hizmetler	93	21	16
- Küçük Sanayi	33	55	36
- Mali	3	-	-
- İnşaat	12	-	16
- Ulaştırma	365	18	-
- Lokanta ve Kahvehane	125	24	12
- Otel	6	6	-
- Kültür ve Eğlence	3	-	-

Kaynak : Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Derneği

Diyarbakır ilçelerinden yalnızca Çınar ve Bismil sulama alanı içinde, diğer ilçeler ise tamamiyle sulama alanının dışında yer almaktadır. Bu durumda, benzer nüfuslar içeren ancak Hani'nin daha gelişmiş olduğu bugünkü yapının gelecekte Çınar lehine dönüşebileceği söylenebilir.

Dicle ve Hazro'da çalışanların toplam nüfus içindeki payları % 16.5 ile % 14.4'tür. Yerleşimlerdeki nüfusun sektörler itibarıyla dağılımı, Hazro'nun görece daha gelişmiş bir ekonomik yapı oluşturduğu izlenimini vermektedir. Tarım ve hizmet sektörleri dışında tüm sektörlerde, Hazro'da istihdam edilen nüfus Dicle'nin 2 katıdır.

Kulp, nüfus büyüklüğü 7 472 olan ve de özgün bir sektörel istihdam yapısı gösteren bir yerleşimdir. Diyarbakır ili yerleşimleri içinde (il merkezi dahil), çalışan nüfus/toplam nüfus oranında % 22 ile en yüksek değere sahiptir. Tarımda istihdam edilen nüfus oranı da son derece düşüktür. İmalat sanayi oranlarında il yerleşimleri arasında 4. sırada yer almaktadır. Ticaret sektörü son derece zayıf olan Kulp'ta hizmetler sektöründeki istihdam son derece yüksektir.

Çüngüş 3.935 nüfusla daha çok buca merkezli nitelikleri taşımaktadır. Çüngüş'te ağırlıklı sektörler inşaat (% 33.12) ve hizmet (% 30.45) sektörleridir.

6. İKTİSADİ FAAL NÜFUS

1990 yılı sayım sonuçlarına göre Diyarbakır'da çalışabilir yaştaki nüfusun (15-64) toplam nüfusa oranı % 49.71'dir. Bu oran bölge geneli için % 50.16, ülke geneli için % 60.68'dir. Bu ilimizde 15 yaş altı nüfusun oranı ise % 47.83'dür. Bu oran gelecekte önemli bir iş talebinde bulunacak genç nüfusun genişliğine işaret etmektedir.

Diyarbakır'da çalışabilir nüfusun % 55'i bizzat çalışmaktadır. Bu oran kadınlar için % 42.8, erkekler için % 66.7'dir. Buna göre Diyarbakır'da aktivite oranı yaklaşık % 33'dür. Yaklaşık olarak bir kişi 2 kişiye bakmak durumundadır.

1990 yılı verilerine göre Diyarbakır'da herhangi bir işi olmayıp iş arayanların oranı ise % 11.5'dir. Bu oran bölge geneli için % 8.4, ülke geneli için ise % 5.4'dür.

Çalışan nüfusun işteki statüsüne baktığımızda, bunların % 29.8'ünün ücretli işçi, % 0.4'ünün işveren, % 21.6'sının kendi hesabına ve % 48.5'inin ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığını görmekteyiz.

1989 verileri 25+ işçi çalıştıran işletmelerde istihdam edilen toplam işçi sayısının 2 794 olduğunu göstermektedir. Sanayideki geri kalan istihdam

ise daha çok, küçük işletmelerde gerçekleşmektedir. Bu durumu 1985 sanayi sayımı ve 1989 yıllık imalat sanayi istatistikleri doğrulamaktadır. 1 495 imalat sanayi işletmesinin ancak % 1.5, 25+ işçi çalıştırırken, geriye kalan işletmelerin tamamına yakını 1-9 arasında işçi çalıştıran küçük işletmelerdir.

GAP Bölgesi'nde 1985 yılında toplam 243 büyük imalat sanayi işletmesinin % 9 (yani 22 adedi), 11 135 küçük imalat sanayinin % 13 (yani 1473 adedi) Diyarbakır İli'nde yer almıştır. Bu işletmelerin sektörel dağılımına baktığımızda; büyük imalat sanayinin % 54'ü gıda-içki, % 18'i

taş ve toprağa dayalı sanayi, % 9'u tekstil-giyecek sanayi ve % 4'ü kağıt ve kağıt ürünleri sanayilerinde yoğunlaşmıştır. Küçük imalat sanayinde ise durum şöyledir; % 32'si tekstil-giyecek, % 22 gıda-içki, % 21'i metal eşya sanayii, makina-ekipman ve ölçme aletleri, % 14'ü ağaç ürünlerinde toplanmıştır.

1985 yılı verilerine göre, GAP Bölgesi genelinde 17 718 kişi büyük imalat sanayinde istihdam edilirken, bu sayı Diyarbakır İli için 2 757 yani % 16'sı; 29 240 kişi bölge içinde küçük imalat sanayinde istihdam edilirken, Diyarbakır'da bu sayı 3 767 yani % 12.8'dir.

Diyarbakır ilinde iktisadi faaliyet kollarına göre 12 ve yukarı yaştaki faal nüfus (1985 - 1990) :

İktisadi Faaliyet Kolları	1985	1990
- Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	233 029	251 715
- Madencilik	503	354
- İmalat Sanayi	8 247	11 301
- Elektrik, Gaz ve Su	512	1 051
- İnşaat	12 353	15 198
- Toptan ve Perakende Ticaret	15 872	18 805
- Ulaştırma-Haberleşme	6 025	7 853
- Mali Kurumlar, Sigorta vb.	2 978	3 092
- Toplum Hizmetleri	46 094	54 733
- İyî Tanımlanamamış Faaliyetler	885	905
TOPLAM	326 498	365 007

Kaynak: DİE, GAP İl İstatistikleri 1950-1994

İktisadi faaliyet kollarında 12 ve daha yukarı yaştaki faal nüfusun oransal değişme eğilimi:

İktisadi Faaliyet Kolları	1985 (%)			1990 (%)		
	Türkiye	GAP	Diyarbakır	Türkiye	GAP	Diyarbakır
- Tarım	58.95	70.82	71.37	53.66	67.29	68.96
- Madencilik	0.67	0.20	0.15	0.56	0.17	0.10
- İmalat Sanayi	10.63	4.98	2.53	11.90	5.94	3.10
- Elk., Gaz ve Su	0.11	0.08	0.16	0.34	0.20	0.29
- İnşaat	3.65	3.21	3.78	5.06	4.36	4.16
- Top. ve Per. Tic.	6.73	5.19	4.86	7.93	5.65	5.15
- Ulaştırma-Hab.	3.00	2.47	1.85	3.32	2.46	2.14
- Mali Kur. Sig. vb.	1.89	0.71	0.91	2.32	0.72	0.85
- Toplum Hizmet.	13.85	11.91	14.12	14.30	12.89	15.00
- İyî Tanımlanamamış Faaliyetler	0.52	0.43	0.27	0.61	0.32	0.25
TOPLAM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Kaynak: DİE, GAP İl İstatistikleri 1950-1994

1996 yılı itibariyle Diyarbakır ili'nde faaliyette olan işletmeler 7 adet un, 2 adet et-piliç, kuruyemiş, süt ürünleri, karma yem, 4 adet entegre tesis (kütlü pamuk, iplik, dokuma, yağ), 6 adet kütlü pamuk, 4 adet LPG dolumu, PVC boru, kablo imalatı, 9 adet tuğla, 2 adet mermer işleme, hazır beton, 2 dämpör-su deposu, 2 çelik kapı imalatı, aydınlatma armatör sacı, defter-dosya ilamatıdır.

Tamamlanmış ancak faal olmayan işletmeler; 3 adet mercimek, nebati yağ, piliç, bulgur işleme, süt ve süt mamülleri, 2 adet bakliyat işleme ve paketleme, 3 adet un, bisküvi-kra-

ker, pamuk işleme, tekstildir. İnşaatı Yarım Kalmış İşletmeler; 3 adet pamuk işleme, örme kumaş, deri işleme, PVC boru, plastik masa, plastik enjektör, plastik ambalaj, mermer işleme, hazır beton, 2 adet akümülatör imalatı, 2 adet tarım aletleri, otomobil yedek parçası, alüminyum profil, dograma, 2 adet defter ve dosya, mobilya, kibrit üretimidir.

7. ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILA

Diğer illerde olduğu gibi Diyarbakır'da da Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

(GSYİH) içerisinde en yüksek payı tarım sektörü oluşturmaktadır. 1975 yılında % 49.64 olan tarım sektörünün payı 1986'da % 40.74'e düşmüştür. Herşeye karşın tarım il ekonomisindeki ağırlığını sürdürmektedir.

Sanayi sektöründe, Diyarbakır'ın GSYİH içindeki payı 1979 yılında % 5.29 iken bu oran 1986'da % 11.8'e çıkmıştır.

Tarım dışında hizmet ve ticaret sektörlerinin belirleyici olduğu ekonomik yapının 1979 sonrası dönemde ilginç dönüşümler geçirdiği gözlenmektedir. GSYİH içerisinde ticaret sektörünün payı hem değer hem de yüzde olarak % 50'ye yakın bir düşüş göstermiştir. Aynı şekilde, kamu hizmetlerinin payı da 1979'da % 14.23 iken 1986'da % 7.16'ya gerilemiştir. Hizmetler sektörü değer olarak artış göstermesine karşılık, bu sektörün il GSYİH'sından aldığı payda önemli bir değişiklik söz konusu değildir.

Katma değer sektörler arası dağılımında; en büyük artış inşaat sektöründe ve konut gelirlerinde olmuştur. Bu artış, il ekonomisinde yaratılan sermaye birikiminin ticaret ve hizmet sektörlerine oranla inşaat sektörüne yöneldiğinin bir göstergesidir.

Diyarbakır İli GSYİH'si (1975-1986) döneminde % 16.1 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde kişi başına düşen GSYİH ise 920 000 TL'den 730 000 TL'ye düşmüştür.

8. FİZİKSEL ALTYAPI

8.1. Ulaşım Sistemleri

8.1.1. Karayolları

Diyarbakır İli'nde, 1996 yılı itibariyle 900 km devlet ve il yolu bulunmaktadır. Bu yolların 718 km'si (% 79.7) asfalt, 98 km'si (% 10.8) stabilize ve 48 km'si (% 5.3) topraktır. Bu oranlar GAP Bölgesi'nde sırasıyla % 78.4, % 10.6 ve % 2.9'dur.

1995 yılsonu itibariyle ilde toplam 6 164 km köy yolu mevcuttur.

8.1.2 Demiryolları

GAP Bölgesi'nde iki ana demiryolu hattı vardır. Bunlardan biri güney sınır boyunca doğu-batı doğrultusunda ilerleyerek Türkiye'yi Suriye ve Kuzeydoğu Irak'a bağlar.

İkinci hat, Bölge'nin kuzeyinde Malatya'yı, Diyarbakır üzerinden Kurtalan'a bağlar. Bu hattın uzunluğu 805 km'dir. Ergani, Diyarbakır (Merkez) ve Bismil yerleşmelerinden geçerek Diyarbakır İli'ni kateder.

8.1.3 Havayolu ve Havaalanları

GAP Bölgesi'nde hizmet veren konvansiyonel 3 havalanı vardır. Bunlar Gaziantep, Diyarbakır ve Batman havaalanlarıdır. Bunun dışında Şanlıurfa ve Siirt'te STOL tipi havaalanları da bulunmaktadır.

Diyarbakır Havaalanı'nın pist uzunluğu 3 536 m olup, aydınlatması vardır. Yıllık yolcu kapasitesi 620 000 yolcu/yıl'dır. Kargo binası olup, sivil ve askeri hizmetler için kullanılmaktadır.

8.2. Kentsel Altyapı Durumu

Diyarbakır İl'i'nde 17 ilçe merkezi ve 30 belediye teşkilatı bulunmaktadır

1996 yılı itibariyle 30 belediyenin 25'inin imar planı bulunmaktadır. Ağaçi Belediyesi'nin imar planı çalışmaları devam etmektedir. 4 belediyenin ise imar planı yoktur. Bu belediyeler; Ambar, Gürbüz, Kayapınar ve Kuyular'dır.

Öğretmenevi belediyenin 27'şin in haritası mevcut olup, 3'unun haritası yoktur.

Diyarbakır İl'i'nde 1986 yılında Gercüş, Kulp; 1987 yılında Merkez, Hani; 1988 yılında Silvan, Ergani, Dicle; 1989 yılında Bismil, Kocaköy; 1990 yılında Lice, Hazro, Çermik; 1991 yılında Çınar, Hazro, Silvan, Çermik; 1993 yılında Çermik; 1994 yılında Yukarışeyhler, Silvan; 1995 yılında

Kulp içmesuyu tesisleri tamamlanmıştır.

Diyarbakır İçmesuyu İsale Hattı Projesi kapsamında, Devegeçidi Barajı'ndan arıtma tesisleri kurularak kent merkezine su getirmeyi amaçlayan proje çalışmaları devam etmektedir.

Ergani İçmesuyu Projesi inşaatı devam etmekte olup, Kayapınar, Silvan ve Eğil içmesuyu projelerinin yapımı devam etmektedir.

Diyarbakır Kanalizasyon Projesi 1992 yılında tamamlanmış ancak ikinci defa Diyarbakır (Merkez) şebeke+ikmal ve Bismil şebeke+arıtma inşaatı devam etmektedir.

Çermik, Ergani, Hani ve Kulp kahalizasyon ve arıtma tesis projeleri GAP İdaresi tarafından 1996 yılında ihale edilmiş olup, 1997 yılında proje yapımları devam etmektedir.

8.3. Kırsal Altyapı Durumu

Diyarbakır İl'i'nde 743 kırsal alan bulunmaktadır. 1994 yılı verilerine göre % 98.9'una telefon bağlanmıştır. 1985 yılında telefon bağlı köy oranı % 16.3 idi. GAP Bölge'si genelinde bu oran 1985 yılında % 28.6 iken, 1994 yılında % 97.6'ya ulaşmıştır.

Diyarbakır İl'i'nde elektrikli köy sayısı oranı 1985'de % 53.7 iken, bu oran

1995 yılında % 98.6'ya ulaşmıştır. GAP genelinde bu oranlar sırasıyla % 66.6 ve % 99'dur.

Diyarbakır İli'nde 1995 yıl sonu verilerine göre toplam 1 975 kırsal ünitenin, 693'ünde (% 35) yeterli içmesuyu vardır. 360 ünitenin (% 18.2) içmesuyu yetersiz olup, 922 ünite de (% 46.6) içmesuyu imkanı bulunamamıştır. GAP genelinde içmesuyu temin edilen köy ünitesi oranı % 52.8, yetersiz içmesuyuna sahip ünite oranı % 14.5, içmesuyu sağlanamayan ünite oranı ise % 32.5'tir. Türkiye genelinde bu oranlar sırasıyla % 65.7, % 14.7 ve % 19.5'tir.

Köy yollarının toplam uzunluğu 6 164 km'dir. Bu yolların 209 km'si (% 3.4) asfalt, 3 461 km'si (% 56.1) stabilize, 1 540 km'si (% 24.9) tesviye ve 954 km'si (% 15.5) ham yoldur. GAP Bölgesi'nde sırasıyla % 6.7, % 52.2, % 28 ve % 12.9 olan bu oranlar Türkiye genelinde % 11.3, % 48.9, % 23.1 ve % 16.7'dir

Kırsal Alanda Toprak Dağılım Dengesi

İdareimiz tarafından 1993 yılında yaptırılan Nüfus Hareketleri Araştırması sonuçlarına göre, Diyarbakır kırsal alanındaki hanelerin % 44.7'si

tamamen topraksızdır. Toplam ha- neler içinde 50 dönümden az topra- ğa sahip olanların oranı % 26, 51-100 dönüm kategorisindekilerin oranı % 7.3'dür. Diğer bir ifadeyle kuru koşullarda küçük toprak sahiplerinin toplam kırsal nüfusa oranı % 33.3'dür. 101-500 dönüm arasında torağa sahip büyük çiftçilerin oranı % 16.7, 500 dönümün üzerinde toprağa sahip büyük çiftçilerin oranı ise % 5.3'dür. Orta ve büyük toprak sahipliği oranının yüksekliği, tarımsal sulamanın yaygınlaşmasından sonra sermaye birikimi ve bu sermayenin sanayi sektörüne akışı açısından bir olanak olarak değerlendirilebilecektir. Bu süreç orta çiftçiliğe geçişi de hızlandırabilecek, istihdam artışına katkı yapabilecektir.

8.4. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Küçük Sanayi Siteleri (KSS)

Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi (OSB) 758 ha'lık bir alanda kurulmakta olup, halen çalışmaları devam etmektedir. Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi mevzii imar planları GAP İdaresi Başkanlığı'nca 09.06.1995 tarihinde onanmış ve Müteşebbis Heyet tarafından uygulanması için gerekli girişimlere başlanmıştır. 100 ha'lık alanda altyapı inşaat çalışmaları devam etmekte olup, bu alandaki 72 sanayi parseli-

nin 64 adeti sanayicilere tahsis edilmiştir. 758 ha'lık O.S.B. alanında toplam 301 adet sanayi parseli oluşturulacaktır.

Diyarbakır İli'nde 6 adet küçük sanayi sitesi (Merkez I, Merkez Oto, Merkez Marangozlar, Bismil, Ergani ve Silvan) tamamlanmış olup, 1 177 adet işyeri çalışır durumdadır. Diyarbakır İli. Oto KSS, 1997 yılı yatırım programında yer almakta olup, alt yapı işleri devam etmektedir.

8.5. Diyarbakır Toplu Konut Alanı Çalışmaları

Toplu Konut İdaresi'nin Diyarbakır (Merkez)'de 705 ha'lık alanda toplam 29 015 konut kapasiteli Toplu Konut çalışması halen devam etmektedir.

9. SAĞLIK HİZMETLERİ

Diyarbakır İli'nde 1996 yılı itibariyle 15 adet hastane bulunmaktadır. Toplam yatak sayısının 2 855 olduğu ilde 10 000 kişiye 22.8 yatak düşmektedir. Bu sayı GAP Bölgesi için 12.5- Türkiye genelinde 22.0'dır.

İl genelinde 60 sağlık ocağı, 205 sağlık evi, 4 verem savaş dispanseri, 3 ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi, 1 halk sağlığı laboratuvarı ve 4 adet de sağlık meslek lisesi vardır. Bunların Bölge içindekilerine oranı sırasıyla % 25.8, % 17.3, % 19, % 14 ve % 25'dir.

1994 yıl sonu verilerine göre ilde 233 uzman hekim, 537 pratisyen hekim, 44 diş hekimi, 250 eczacı, 544 sağlık memuru, 952 hemşire ve 469 ebe hizmet vermektedir. Bu çerçevede bir uzman hekime 5 282 kişi, bir pratisyen hekime 2 380, bir diş hekimine 27 974, bir eczacıya 4 923, bir sağlık memuruna 2 262, bir hemşireye 1 293 ve bir ebeye 2 624 kişi

düşmektedir. Bu sayılar GAP genelinde sırasıyla 8 322, 3 079, 18 479, 2 262 ve 3 290'dir.

1995 yıl sonu itibariyle Diyarbakır ili'nde yalnız Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurumlarda 65 uzman hekim, 303 pratisyen hekim, 21 diş hekimi, 6 eczacı, 502 hemşire, 421 sağlık memuru ve 492 ebe görev yapmaktadır.

10. EĞİTİM ALTYAPISI VE EĞİTİM DÜZEYİ

1996-1997 öğretim yılında Diyarbakır'da 1 159 ilkokul, 114 ortaokul, 26 genel lise, 22 mesleki ve teknik lise, 5 yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO), 71 ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Okul başına düşen öğrenci sayısı ilkokulda 139, ortaokulda 337, genel lisede 770, mesleki ve teknik lisede 266, YİBO'da 589 ve ilköğretim okulunda 1 130'dur.

Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ilkokulda 51, ortaokulda 42, genel lisede 25, mesleki ve teknik lisede 14, YİBO'da 28 ve ilköğretim okulunda 48'dir.

11. SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Bölgesel Gelişme ve Yapısal Dönüşüm Genel Müdürlüğü'nce yapılan çalışmada (1996), 858 ilçede Diyarbakır İlçeleri'nin gelişmişlik sıralaması şöyledir:

Merkez	62
Ergani	513
Silvan	605

Bismil	656
Çüngüş	741
Çermik	765
Hani	796
Çınar	814
Eğil	816
Hazro	818
Lice	832
Dicle	835
Kulp	836
Kocaköy	849

12. GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ VE DİYARBAKIR

12.1. Karakaya Projesi

GAP'ın ilk gerdanlığı olan Karakaya Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES) 1995 değerleri ile takriben 103 trilyon TL tutarında bir harcama yapılarak gerçekleştirilmiştir. İnşaatına 1976 yılında başlanmış, bütün üniteler ile birlikte 1988 yılı sonuna doğru devreye girmiş olup, tamamen enerji üretiminde yönelik bir tesistir. Kurulu gücü 1 800 MW olan HES'in yıllık enerji üretimi 7.3 milyar kilovatsaat'tir.

1995 yıl sonuna kadar takriben 63 milyar kilovatsaat enerji üreterek (1 kilovatsaat = 4 000 TL) milli ekonomimize yaklaşık 252 trilyon TL katkıda bulunmuştur.

12.2. Kralkızı-Dicle Projesi

Diyarbakır, Siirt, Mardin, Batman ve Şırnak illerinin meydana getirdiği bölgenin başlıca su kaynağı Dicle Nehri ve kollarıdır. Bu bölgenin tarıma elverişli 1.4 milyon ha arazisi bulunmaktadır. Halen bu arazinin 22 730 ha alanı sulanmaktadır. Dicle Nehri ve kolları üzerinde düşünülen projelerle ilk merhalede 650 000 ha arazinin sulanması öngörülmektedir. Bu projelerden birini teşkil eden Kralkızı-Dicle Projesi ile Dicle Nehri sağ sahilinde; Ergani, Diyarbakır, Çınar ve Savur ovalarında, 52 000 ha'lık kısmı cazibeli, 74 047 ha'lık kısmı da pompajlı olmak üzere toplam 126 080 ha arazi sulanacak ve yılda 444 milyon kilovatsaat elektrik enerjisi üretilecektir.

Kralkızı-Dicle Projesi, Kralkızı Barajı ve Hidroelektrik Santrali başta olmak üzere Dicle Barajı ve Hidroelektrik Santrali ile birlikte sulama ve pompaj tesislerini de ihtiva eden çok kademeli bir projedir.

Şu anda Bölge'de sulamaya yönelik Devegeçidi Barajı işletme halindedir ve 1972 yılında hizmete girmiş olup, 7500 ha (net) alanı sulamaktadır.

Kilit yapıları oluşturan Kralkızı Barajı ve HES ile Dicle Barajı ve HES'in durumları şöyledir:

12.2.1. Kralkızı Barajı ve HES

Dicle Nehri'nin Maden Çayı kolunun sularını regüle etmek ve Dicle Barajı için depolama hizmeti görmek üzere inşaatı devam eden bu barajda 1996 yılı sonunda su tutulmaya başlanacak ve bütünü ile 1997 yılında hizmete girecektir.

Kurulu gücü 94 MW olan HES'in yıllık enerji üretimi 146 milyon kilovatsaattir.

12.2.2. Dicle Barajı ve HES

Kralkızı ve Devegeçidi Barajları ile ortak olarak çalıştırılacak Dicle Barajı'ndan sulamanın dışında aynı zamanda yılda 298 milyon kilovatsaat elektrik enerjisi de elde edilecektir.

Kralkızı Barajı'nda biriktirilen su, Dicle Barajı'ndan nakledilerek sulamaya verilmesi planlandığından Dicle Barajı'nın rezervuar hacmi kısıtlı tutulmuştur. Bir anlamda Dicle Barajı, bir terfi barajıdır. Sadece Kralkızı Barajı'nın mansabında Dicle Nehri'ne karışan Amiri Çayı'nın suyunu regüle edecektir.

Dicle Barajı; sulama mevsiminde çekilen suya bağlı olarak, sulama mevsiminin dışında da devamlı olarak elektrik enerjisi üretecektir.

Gövde inşaatı tamamen bitmiş olan bu barajda 1996 yılı sonunda su tutulmaya başlanacak ve 1997 yılında hizmete girecektir.

13. 1997 YILI YATIRIMLARI

1997 Yılı Yatırım Programı çerçevesinde Diyarbakır İli'ne yaklaşık 16.6 trilyon TL ödenek ayrılmıştır. Bu tahsis GAP'a 1997 yılı için ayrılan 77.5 trilyon TL tutarındaki toplam ödeneğin yaklaşık % 21.4'üne teka-

bül etmektedir. Bu oran ile GAP illeri içinde ikinci sırada yer almaktadır.

Diyarbakır İli'ne 1997 yılında yapılan toplam yatırım tahsislerinde, sektörel bazda farklılıklar göze çarpmakla beraber, bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 14 düzeyinde bir azalma olmuştur.

1997 Yılı Yatırımlarının Diyarbakır İlindeki Sektörel Dağılımı (Milyar TL)

GAP İçindeki Oranı (%)	Sektörler	Diyarbakır GAP	
- Tarım	3 668.5	16 091.0	22.8
- Madencilik	229.2	4 175.5	5.5
- İmalat	67.8	342.2	19.8
- Enerji	6 223.8	31 379.1	19.8
- Ulaştırma-Haberleşme	1 710.7	7 911.0	21.6
- Turizm	18.8	60.0	31.3
- Konut	55.3	196.0	28.2
- Eğitim	1 086.0	5 558.0	19.5
- Sağlık	905.6	2 511.7	36.1
- D.K. Hizmetleri	2 640.0	9 311.4	28.4
TOPLAM (*)	16 605.7	77 535.9	21.4

(*) İl ve GAP toplamları; 1996 yılı Yatırım Programı'nda yer alan münferit proje tahsislerine, Yatırım Programı'nda "muhtelif" adı altında yer alan projelerin il bazında ayrılmış tahsisleri, ilgili kuruluşlardan alınan bilgiler doğrultusunda, ilave edilerek bulunmuştur.

(**) Mahalli idare yatırımları dahil değildir.

(***) Tarım ve Enerji sektörlerinde yer alan ve iki ili kapsayan Batman I. ve II. Merhale Projeleri (Batman, Diyarbakır) Batman iki yatırımları içinde gösterilmiştir.

**1996 ve 1997 Yılları Yatırım Tahsislerinin
Sektörel Dağılımı ve Artış Oranları**

Önemli Sektörler	1997 Yılı Sabit Fiyatlarıyla, Milyar TL		
	1996 (1)	Artış Oranı (2/1)	1997 (2)
- Tarım	2 033.7	80.4	3 668.5
- İmalat	135.7	(50.0)	67.8
- Enerji	11 195.9	(44.4)	6 223.8
- Ulaştırma-Haberleşme	1 916.4	(10.7)	1 710.7
- Eğitim	806.4	34.7	1 086.0
- Sağlık	623.4	45.2	905.6
- D.K. Hizmetleri	2 607.2	1.3	2 640.0
- Diğer Sektörler	48.9	—	303.3
TOPLAM	19 367.6	(14.3)	16 605.7

1994 yılında Diyarbakır İli'ne 12 adet teşvik belgesi verilmiştir. Bu belgelerin öngördüğü toplam yatırım tutarı 2 399.4 milyar TL, istihdamı 1 536 kişidir.

1995 yılında ise 12 adet teşvik belgesi verilmiştir. Toplam yatırım tutarı 19 639.7 milyar TL olarak öngörülmüştür. Yararılacak istihdam 1004 kişidir.

1996 yılında Diyarbakır İli'ne verilen 24 adet teşvik belgesinde öngörülen

yatırım tutarı 16 687 milyar TL, istihdam ise 1 254 kişidir.

1997 Nisan ayı itibarıyla verilen 11 teşvik belgesinde 5 268 Milyar TL'lik yatırım ve 720 kişilik istihdam öngörülmektedir.

14. GAP İDARESİ FAALİYETLERİ

14.1. GAP İdaresi'nce yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan nüfus etüdüleri aşağıda verilmiştir.

Diyarbakır 2005 Yılı Nüfus ve İstihdam Tahminleri

	NÜFUS			İSTİHDAM		
	Kır	Kent	Toplam	Kır	Kent	Toplam
Diyarbakır	108 410	1 039 676	1 148 086	67 119	292 485	359 604
Çermik	54 908	42 548	97 546	30 578	11 913	42 491
Çüngüş	19 083	10 374	29 457	10 627	2 902	13 529
Ergani	99 762	94 331	194 093	55 558	24 527	80 085
Dicle	22 805	18 640	41 445	12 700	5 219	17 914
Eğil	28 584	12 938	41 522	15 921	3 623	19 544
Çınar	100 744	21 835	122 579	56 104	5 676	61 780
Bismil	126 044	160 224	286 268	70 194	33 647	103 841
Silvan	65 733	111 697	177 430	36 607	23 455	60 062
Hazro	14 330	10 556	24 886	7 981	2 932	10 913
Kulp	28 237	15 939	44 176	15 725	4 463	20 188
Lice	22 878	15 762	38 640	12 741	4 023	16 764
Hani	14 283	13 056	27 339	7 954	3 395	11 349
Kocaköy	20 547	11 449	31 996	11 445	3 208	14 653
TOPLAM	762 348	1 579 025	2 341 373	411 254	421 467	832 721

Kaynak : GAP Bölgesel Ulaşım ve Altyapı Çalışması, 1993

GAP İdaresi'nce yürütülmekte olan çalışmalarda, GAP Projesi'nin devreye girmesiyle 2005 yılı itibarıyla Diyarbakır İl'inde toplam 497 753 ha'lık bir alanda ekim yapılarak 2 567 815 ton ana ürün ve 1 123 369 ton yan ürün olmak üzere toplam 3 691 184 ton bitkisel ürün üretileceği tahmin edilmektedir. Bu üretim toplam 541 milyar TL katma değer ve 197 351 kişilik istihdam yaratacaktır.

Diyarbakır Merkez İlçe'de 120 397 ha ekim alanında toplam 999 609 ton bitkisel üretim gerçekleştirilecektir. Bu üretim 134 milyar TL katma değer yaratacaktır.

Diyarbakır ilinde toplam 527 382 baş hayvandan 251 milyar TL'lik bir katma değer sağlanacaktır. Merkez İlçe'de 69 398 baş hayvandan 81 milyar TL katma değer yaratılacaktır.

Diyarbakır İli'nde toplam 429 189 ha'lık alanda ormancılık faaliyetleri yapılacak ve 12 milyar TL katma değer yaratılacaktır. Merkez İlçe'de 9.394 ha'lık alanda ormancılık faaliyetleri sürecek ve 249 milyon TL katma değer yaratılacaktır.

Sanayi sektöründe; tarıma dayalı sanayide 11 toplamında 447 milyar TL katma değer yaratılacaktır. Bu sanayi türleri şunlardır: Un, bulgur, ekmek, çırçır, pamuk ipliği, pamuklu dokuma, yün ipliği, yün dokuma, et işleme, kesimhane, süt ve mamülleri, deri ve ayakkabı ve içki sanayiidir. Bu sanayilerde 26 413 kişi istihdam edilecektir. Tarıma dayalı sanayilerin ihtiyaç duyacağı toplam kentsel arazi ihtiyacı 175 ha olup, Diyarbakır merkezinin ihtiyacı 100 hektardır.

Diyarbakır Merkez İlçe'de tarıma dayalı sanayide 283 milyar TL katma değer yaratılacak ve 15 046 kişi istihdam edilecektir.

Diyarbakır GAP-Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi (GAP-GİDEM)

Projenin amacı; Diyarbakır İli'ne yatırım yapmak isteyen Bölge içi ve dışı girişimcilere yatırım konularında danışmanlık hizmetlerini vermektir.

GAP-GİDEM bürosu özellikle GAP'ın Diyarbakır İli'ne getireceği

nimetlerden yararlanmak ve bunları değerlendirmek isteyen yatırımcılara hizmet verecektir. Hangi konuda ne-reye, ne zaman, nasıl yatırım yapılacağını öğrenmek isteyen, ilk işini kurmak isteyen, yerli ve yabancı yatırımcılarla ortaklık kurmak isteyen herkese danışmanlık hizmeti sunulacaktır.

Diyarbakır GAP-GİDEM dört kurumun ortak çabasıyla kurulmaktadır. Bunlar GAP İdaresi, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Borsaları Birliği (TOBB), Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'dir.

GAP İdaresi, Proje'nin yönetiminden, denetiminden, koordinasyonunun temininden ve mali desteğin sağlanmasından sorumludur. TOBB, büro yerinin temini, tefrişi ve Ticaret ve Sanayi Odası ile ilişki ve koordinasyondan sorumludur. TKB girişimcilere yönelik danışmanlık hizmetlerinin ve teknik desteğin sağlanmasından sorumludur. UNDP, bürolara teknik destek vermek ve uluslararası çevreye Diyarbakırlı yatırımcıyı ulaştırmak için gerekli düzenlemeyi sağlamakla sorumludur. Kurumlar arasındaki ilişki 11 Aralık 1996 tarihinde imzalanan bir İşbirliği Protokolü ile sağlanmıştır. İşbirliği Protokolü kapsamında GAP-GİDEM Yönetim Kurulu ve Da-

nişma Kurulu oluşturulmuştur. GAP-GİDEM Yönetim Kurulu; Proje'nin izlenmesi, değerlendirilmesi, yönlendirilmesi ve İşbirliği Protokolü'nün yürütülmesinden sorumlu üst organdır. Başkanı, GAP İdaresi Başkanı olup, TOBB Başkanı ve TKB Genel Müdürü'nden oluşmaktadır. GAP-GİDEM Danışma Kurulu Bölge Ticaret, Sanayi ve Ticaret Borsaları Yönetim Kurulu Başkanları ve Üyelerinden oluşmaktadır. Görevi, GAP-GİDEM bürolarının daha iyi çalışması için öneriler getirmek, Odalar ve GİDEM Bürosu arasındaki koordinasyonu sağlamaktır.

İşbirliği Protokolü çerçevesinde 16 Aralık 1997 tarihinde Diyarbakır'da Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası toplantı salonunda, Oda başkanı, yönetim kurulu üyeleri ve Oda üyelerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantının amacı, Diyarbakır'da kurulacak olan GAP-GİDEM bürolarının hedeflerini, çalışma programını, Oda ve Ticaret Borsası koordinasyon ve işleyiş esaslarını belirlemek olmuştur. Tahsis edilen yerin iç tadilatı ve tefriş işleri TOBB'ce yapılmaktadır.

Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, buldukları binanın bir katını GAP-GİDEM amaçları doğrultusunda kullanılmak üzere GAP İdaresi'ne tahsis etmiştir.

Diyarbakır İli'nde Gap İdaresi'nce yapılan altyapı proje çalışmaları

- * Kanalizasyon ve arıtma projesi yapımı devam eden ilçeler: Hani, Ergani, Çermik, Silvan, Kulp.
- * İmar planı yapılan ilçeler: Çınar, Çermik, Ergani, Bismil, Silvan ve 1/25000 Diyarbakır Çevre Düzeni Planı.
- * Orta gerilim elektrik projesi yapılan ilçeler: Bismil (Diyarbakır-Hani-Çermik-Ergani-Silvan TEK tarafından yapılmakta).
- * Katı atık projesi yapılan ilçeler: Diyarbakır (Merkez)
- * Tele-İletişim projesi yapılan ilçeler: Diyarbakır (Merkez, Hani, Çınar, Çermik, Ergani, Bismil, Silvan).

14.2. Diyarbakır İli için GAP İdaresi 1997 Yılı Çalışma Programı'nda Bulunan Projeler:

1. Kulp Kanalizasyon ve Arıtma Projesi
2. Silvan Kanalizasyon ve Arıtma Projesi
3. Çermik Kanalizasyon ve Arıtma Projesi
4. Ergani Kanalizasyon ve Arıtma Projesi
5. Hazro Kanalizasyon ve Arıtma Projesi

6. Diyarbakır Konvansiyonel Havaalanı Geliştirme Projesi

Belirtilen altı projenin dışında ayrıca Diyarbakır Kentsel Gelişme Projesi'ne finansman ve teknik destek temin etmek amacıyla Avrupa Birliği'ne proje teklifi olarak götürülmüştür. Toplam Maliyet ECU 1 760 000 (150 milyar TL) olan proje kapsamında hâlihazır harita alımı, imar planı yapımı ve Diyarbakır şehir surlarının oramını yer almaktadır.

Diyarbakır Halihazır Harita ve İmar Planı Çalışması:

- Bölge'de ve özellikle Diyarbakır İli'nde son yıllarda ortaya çıkan nüfus hareketleri sonucu, Diyarbakır

Kenti yoğun bir nüfus yığılmasına maruz kalmıştır. Bugün Diyarbakır kent merkezinin nüfusu, çeşitli kaynaklara göre 750 000 ile 1.5 milyon arasında değişmektedir.

- Yoğun nüfus baskısı sonucu, Diyarbakır'ın mevcut halihazır haritaları ve imar planı güncelliğini ve uygulanabilirliğini yitirmiştir. Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın 19.09.1994 tarihli talebi üzerine, Diyarbakır'ın harita ve imar planlarının İdaremizce yapılması prensip olarak uygun görülmüştür.

- Diyarbakır Kenti'nde yaklaşık 25 000 ha alanın haritasının yapılması gerekmektedir.

14.3. Başkanlığımızca Diyarbakır İli Belediyeleri'ne 1992 ve 1993 yıllarında aynı yardım yapılmıştır.

1992

	İşin Konusu
Diyarbakır	İçmesuyu
Bismil	İçmesuyu
Lice	Kanalizasyon
Çınar	Harita
Bismil	Harita

1993

	İşin Konusu
Diyarbakır	Harita (Aritma Tesisi)
Silvan	İmar Planı
Bismil	İmar Planı
Ergani	İmar Planı
Çermik	İmar Planı

Çınar	İmar Planı
Alatosun	İçmesuyu
Bağıvar	İçmesuyu-Kanalizasyon
Silvan	Dere Islahı
Tepe	Yağmur Suyu Tahliye
Kayapınar	İçmesuyu
Bismil	İçmesuyu-Kanalizasyon
Çınar	Kanalizasyon
Bismil	Harita (ilave)

1996

Merkez	İçmesuyu
Kocaköy	Kanalizasyon
Çınar	Kanalizasyon
Alatosun	Umumi WC, Kutu Menfez, Dere Islahı
Dicle	Kanalizasyon, İçmesuyu, Motopomp
Kayapınar	Kanalizasyon
Şölen	İçmesuyu
Ergani	Kanalizasyon
Çermik	Kanalizasyon
Lice	Köprü
Hazro	Kanalizasyon, İçmesuyu
Bismil	2 Adet Jenaratör
Bağıvar	İçmesuyu
Hani	Kanalizasyon, Dere Islahı
Yukanseyhler	Kanalizasyon
Çüngüş	Dere Islahı, Kanalizasyon, WC
Eğil	Kanalizasyon
Kuyular	Kanalizasyon, İçmesuyu
Kulp	Kanalizasyon, İçmesuyu
Silvan	Kanalizasyon, İçmesuyu
Gürbüz	Kanalizasyon

İşin Konusu

1997

Merkez	Altyapı
Tepe	Yağmursuyu-Pissu tahliyesi
Alatosun	Menfez-Dere Islahı-Umumi WC

İşin Konusu

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

BAŞKANLIK

Uğur Mumcu'nun Sokağı No : 59

Gaziosmanpaşa 06700 ANKARA

Tel : (312) 445 02 15

Fax : (312) 437 67 77

BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ

Urfa Tüneli Çıkış Ağızı

P.K. 155, 63000 ŞANLIURFA

Tel : (414) 314 17 50

Fax : (414) 313 50 73

E-mail: gap-x@tr-net.net.tr • E-mail: gap-u-x@tr-net.net.tr • İnternet: www.gap.gov.tr